

Горох О. П.,
доктор юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального та
кримінального процесуального права,
(Національний університет
«Києво-Могилянська академія»)

НОВЕЛИ ІНСТИТУТУ «НАРКОТИЧНИХ» КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ В ПРОЄКТІ НОВОГО КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

1. Починаючи з 2019 року робоча група з питань розвитку кримінального права Комісії з питань правової реформи при Президентові України (далі – робоча група) здійснює підготовку проєкту нового Кримінального кодексу України. Розробку положень про «наркотичні» кримінальні правопорушення (Розділ 5.5. Злочини та проступки проти небезпечного впливу на здоров'я людей наркотичних засобів та психотропних речовин) в проєкті нового Кримінального кодексу України (далі – проєкт нового КК) робоча група доручила автору цієї публікації.

Які ж основні новели у правовому регулюванні суспільних відносин в аналізованій сфері робоча група пропонує впровадити? В цій публікації торкнемося питань про предмет кримінальних правопорушень та основні склади кримінальних правопорушень.

2. Зберігаючи криміналізацію дій з наркотичними засобами та психотропними речовинами, робочою групою вирішено відмовитись від криміналізації дій з *аналогами* наркотичних засобів та психотропних речовин. Таке радикальне рішення зумовлено необхідністю дотримання принципу визначеності у питанні встановлення кримінальної відповідальності. Наразі національне законодавство не визначає переліку аналогів наркотичних засобів та психотропних речовин, що перебувають в обігу (з різним режимом). Такий невизначений підхід у цьому

питанні, вважаємо, суперечить принципу верховенства права і значно ускладнює правозастосування. Без сумніву, положення кримінального законодавства мають бути чіткими та зрозумілими для суспільства. Вважаємо, що з метою протидії незаконним діям з аналізованим предметом, після виявлення його у незаконному обігу, аналог наркотичного засобу чи психотропної речовини, Кабінет Міністрів України має занести до Переліку наркотичних засобів та психотропних речовин.

Вважаючи доцільним зберегти в проєкті нового КК у якості предмету окремих кримінальних правопорушень одурманюючі засоби робочою групою у статті 5.3.1. проєкту нового КК «Значення термінів, вжитих у цьому Розділі» вирішено визначити поняття таких засобів (наразі це поняття є не визначеним в законодавстві для цілей кримінального права). Одурманюючим засобом запропоновано вважати синтетичну речовину, препарат, засіб (що не є наркотичним засобом або психотропною речовиною) лікарського, промислового, побутового чи іншого призначення, що вживається особою з метою одурманення та може призвести до захворювання на токсикоманію.

3. Чинний Кримінальний кодекс України є безсумнівним лідером за кількістю статей, що встановлюють відповідальність за «наркотичні» правопорушення. Наразі в ньому передбачено аж шістнадцять (!) таких статей. Уніфікувати відповідальність за «наркотичні» кримінальні правопорушення в проєкті нового КК вирішено зробити шляхом: 1) виключення з Розділу 5.5. спеціальних приписів, що за чинним КК встановлюють відповідальність за діяння, які можуть бути кваліфіковані за загальними кримінально-правовими приписами нового КК; 2) об'єднання в межах одного складу злочину однакових за ступенем тяжкості дій з різними предметами кримінальних правопорушень; 3) перенесення з Розділу 5.5. до нових розділів проєкту нового КК спеціальних приписів щодо предмету кримінальних правопорушень, які мають бути трансформовані в обставини, що підвищують ступінь тяжкості нових

основних складів кримінальних правопорушень; 4) конструювання складів нових кримінальних правопорушень з урахуванням предмету кримінального правопорушення та мети їх вчинення; 5) конструювання нових складів проступків «наркотичних» кримінальних правопорушень.

1) Зокрема робоча група вирішила виключити з Розділу 5.5. спеціальний припис, що встановлює за чинним КК відповідальність за незаконне введення в організм наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (стаття 314 КК 2001 р.). Таке діяння за положеннями проєкту нового КК можуть бути кваліфіковані як незаконний збут наркотичних засобів чи психотропних речовин (стаття 5.5.5. проєкту нового КК) та схилення до немедичного вживання наркотичного або одурманюючого засобу, психотропної речовини чи допінгу (п. «в» статті 5.5.11. проєкту нового КК).

2) З урахуванням того, що схилення до вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (стаття 315 КК 2001 р.), одурманюючих засобів (стаття 324 КК 2001 р.), спонукання до вживання допінгу (стаття 323 КК 2001 р.), публічне вживання наркотичного засобу (стаття 316 КК) мають однакову ступінь тяжкості та спільне родове поняття «спонукання», робочою групою підтримано пропозицію автора об'єднати в проєкті нового КК ці протиправні дії в межах одного складу злочину – «спонукання до немедичного вживання наркотичного або одурманюючого засобу, психотропної речовини чи допінгу» (стаття 5.5.11. проєкту нового КК). Самим спонуканням до немедичного вживання таких засобів, речовин чи допінгу у статті 5.5.11 проєкту нового КК запропоновати вважати вже усталені, а також нові протиправні діяння: а) незаконне рекламування такого засобу, речовини чи допінгу, б) поширення інформації про місце придбання такого засобу, речовини чи допінгу, в) схилення іншої особи до вживання такого засобу, речовини чи допінгу, г) незаконне введення такого засобу, речовини чи допінгу в організм іншої особи проти її волі або д) у публічному місці вживання такого засобу, речовини чи допінгу.

3) Робоча група вважає доцільним перенести до нових розділів проекту нового КК спеціальні приписи щодо предмету кримінальних правопорушень, які трансформовані в обставини, що підвищують ступінь тяжкості нових основних складів кримінальних правопорушень. Такий підхід, вважає доцільним застосувати щодо контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів (стаття 305 КК 2001р.); використання коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів (стаття 306 КК 2001 р.); незаконного виготовлення, підроблення, використання чи збуту підроблених документів на отримання наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів (стаття 318 КК 2001 р.); незаконної видачі рецепта на право придбання наркотичних засобів або психотропних речовин (стаття 319 КК 2001 р.).

В проекті нового КК зазначені спеціальні приписи щодо предмету кримінальних правопорушень мають бути трансформовані в обставини, що підвищують ступінь тяжкості нових основних складів кримінальних правопорушень: контрабанди, легалізації майна, одержаного злочинним шляхом, підроблення документів, службового підроблення відповідно (ці нові склади злочинів наразі не розроблені робочою групою).

4) Конструюючи в проекті нового КК склади нових кримінальних правопорушень робоча група взяла до уваги предмет кримінального правопорушення та мету вчинення кримінального правопорушення.

Зокрема беручи до увагу різний ступінь тяжкості дій з певними предметами, що можуть зокрема становити: готовий до немедичного вживання засіб чи речовину, сировину для виробництва чи виготовлення такого засобу чи речовини або складову технологічного процесу їх виробництва чи виготовлення, робочою групою вирішено регламентувати незаконні дій з такими предметами в окремих статтях проекту нового КК. Зокрема відповідальність за дії з готовими до немедичного вживання засобами чи

речовинами регламентовано в статтях про незаконний обіг наркотичних засобів чи психотропних речовин (статті 5.5.4.–5.5.6. проекту нового КК). Відповідальність за дії з сировиною для виробництва чи виготовлення певних засобів чи речовин – в статтях про незаконний обіг рослин (чи їх частин), що містять наркотичні засоби або психотропні речовини (статті 5.5.7.–5.5.9. проекту нового КК). Своєю чергою відповідальність за дії з предметами, що становлять складову технологічного процесу виробництва чи виготовлення певних засобів чи речовин запропоновано регламентувати в статтях про незаконний обіг прекурсорів чи обладнання, призначеного для виробництва чи виготовлення наркотичного засобу або психотропної речовини чи для культивування рослин, що містять наркотичні засоби або психотропні речовини (стаття 5.5.10 проекту нового КК).

При цьому диференціація відповідальності за незаконні дії в межах груп зазначених статей робочою групою здійснено з урахуванням мети вчинення протиправних дій. Наприклад, в статті 5.5.4. проекту нового КК передбачено відповідальність за незаконний обіг наркотичних засобів чи психотропних речовин *з метою збуту*, а в статті 5.5.6. проекту нового КК – за незаконний обіг наркотичних засобів чи психотропних речовин *без мети збуту*. Аналогічний підхід застосовано і при конструюванні положень статей 5.5.7. та 5.5.9. проекту нового КК.

Варто зауважити, що сам незаконний збут зазначених вище предметів (як найнебезпечніша форма протиправної поведінки у цій сфері) закріплено в самостійних статтях Розділу 5.5. проекту нового КК (статті 5.5.5., 5.5.8., 5.5.10).

5) Порівняно нижча ступінь тяжкості певних «наркотичних» кримінальних правопорушень зумовила визнання їх проступками. На думку робочої групи проступками мають визнаватися: незаконний обіг наркотичних засобів чи психотропних речовин без мети збуту (стаття 5.5.14); незаконний обіг рослин (чи їх частин), що містять наркотичні засоби або психотропні речовини, у невеликих розмірах

без мети збуту (стаття 5.5.15.); незаконний обіг прекурсорів або обладнання, призначених для виробництва чи виготовлення наркотичного засобу або психотропної речовини, чи культивування рослин, що містять наркотичні засоби або психотропні речовини (стаття 5.5.16.); порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів (стаття 5.5.17.).

Робоча група відкрита до обговорення запропонованих положень, їх обґрунтованої критики та вдосконалення.

Дем'як П.,
аспірант кафедри кримінального права і процесу
*(Волинський національний університет
ім. Лесі Українки)*

АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З КОРУПЦІЄЮ, ЯК ФОНОВІ ЯВИЩА КОРУПЦІЙНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» правопорушення, пов'язане з корупцією визначається як діяння, що не містить ознак корупції, але порушує встановлені цим Законом вимоги, заборони та обмеження, вчинене особою, зазначеною у ч. 1 ст. 3 цього Закону, за яке законом встановлено кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність [1]. Законодавчо визначений перелік правопорушень, пов'язаних з корупцією, міститься лише у главі 13-А КУпАП. Перелік корупційних кримінальних правопорушень міститься у примітці ст. 45 КК України.

Науковці, розглядаючи проблему фонових для злочинності явищ, вказують на істотні ознаки цього поняття: фонові явища передують злочинній поведінці особи [2, с. 372]; масовість [3, с. 92]; суспільна шкідливість та асоціальність [4, с. 16].